

INIJOSS

İnönü University International Journal of Social Sciences / İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi

Volume/Cilt 9, Number/Sayı 2, (2020)

<http://inonu.edu.tr/tr/inijoss> --- <http://dergipark.gov.tr/inijoss>

ARAŞTIRMA MAKALESİ | RESEARCH ARTICLE

Gönderim Tarihi: 10.05.2020 | Kabul Tarihi: 30.11.2020

ORTA ÇAĞDAN 21.YÜZYILA ORATORYO ÖRNEKLERİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA*

Dilek MOĞULBAY

Öğr. Gör. Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi
dilek48-@hotmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-6630-9188>

Atıf / Citation: Moğulbay, D.(2020). Orta Çağdan 21. Yüzyıla Oratoryo Örnekleri Üzerine Bir Çalışma. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, (INIJOSS)*, 9(2), 524-545.

Öz

Bu çalışmada; oratoryo türünün ilk oluşumu ve gelişim evrelerinin tarihsel çerçevede incelenmesi ile birlikte, Avrupa'daki bazı ülkeler ve Türk bestecilere ait önemli oratoryoların, konu özellikleri açısından betimlenmesi amaçlanmaktadır. "Batı Sanat Müziği" ya da "Klasik Müzik" adı verilen, Avrupa'ya ait bir müzik geleneğinin yapı taşlarını evrenselleştirerek merkeze alan ve müzikolojinin bir kolu olan "tarihsel müzikoloji"; müziği ilgilendiren olay, yer, zaman ve kahraman ile ilgilenebilmektedir. Nitel veri toplama yöntemi kullanılan araştırma sürecinde, öncelikle konu ile ilgili kaynaklar taranmış, elde edilen veriler analiz edilerek, betimsel bir yaklaşım sergilenmiştir. Araştırma sonuçlarından bazıları şöyledir: "*Laudı Sıpirituali*"; oratoryo türünün ilk adıdır. "*Kutsal nitelikte müzik eser*"; "dinsel", "yarı dinsel" ya da "din dışı" bir konu üzerine bestelenen büyük ölçekli müzik yapıtı anlamındadır. Oratoryonun ilk olarak 16. yüzyılın ikinci yarısında Roma'da ortaya çıktığı ve konusu ahlak olan "*dinsel drama*" ların oratoryonun en eski şekli olduğu görülmektedir. 17. yüzyıl ortalarında "kutsal sözler" üzerine bestelenen ve "törensel dua" amacının dışındaki kısa oratoryoların yerini, 18. yüzyılda görkemli oratoryoların almış olduğu, bu dönem oratoryolarında çift koro ve orkestranın kullanımıyla eserlerin olgun bir biçime girdiği görülmüştür. 18. yüzyılda Alman Oratoryolarında koronun büyük yer tutmasına karşılık,

* Bu makale, I. Uluslararası Güzel Sanatlar ve Eğitimi Sempozyumu'nda (28-30 Nisan 2018/Sivas) özet bildiri olarak sunulan fakat tam metin olarak basılmayan bir araştırmadan üretilmiştir.

İtalyan Oratoryolarında koro ikinci planda kalmıştır. Klasik Dönemde konusu “din dışı” olan ilk oratoryo örneklerinin bestelenmeye başlandığı, ancak bazı oratoryoların konusunun yine patrik, papaz ve peygamber konulu olduğu görülmektedir. Modern Oratoryonun, İsa (Mesih)’nin doğumundan ölümüne kadar olan süreci kapsayan konuları içerdiği, dini olmaktan çok dramatik özellikte olduğu ancak tümüyle dinsel içerikli olmayan oratoryoların da bestelendiği görülmüştür. 19. yüzyılda oratoryonun, opera tarafından gölgenmesine ve koral müziğin yaygınlığını yitirmesine rağmen bu alanda yine bazı gelişmelerin izlendiği görülmektedir. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte ülkemizde oluşan ve gelişen müziğimizde, Oratoryo türü ile ilgili batı tekniği ile beste yapan Türk Bestecilerinden bazılarının bu türde birçok eser verdikleri, Türk Oratoryoları’nın da dini ve dindışı konularda olduğu, araştırmanın sonuçlarındandır.

Anahtar Kelimeler: Oratoryo, Tarihsel, Dini, Din dışı

A STUDY ON ORATORIO SAMPLES FROM THE MIDDLE AGE TO THE 21ST CENTURY

Abstract

In this study, it is aimed to describe the important oratorios belonging to some countries in Europe and Turkish composers in terms of subject, together with the examination of the first formation and development stages of the oratorio genre in a historical framework. “Historical Musicology”, which is a branch of musicology and that puts the building blocks of a European musical tradition called “Western Art Music” or “Classical Music” into the center by universalizing it; It can be interested in the event, place, time, and hero of the music. In the research process, in which the qualitative data collection method was used, firstly the resources related to the subject were scanned, the data obtained were analyzed and a descriptive approach was displayed. Some of the study results are as follows: “*Laudi Sipiiritual*”; Oratorio is the first name of its kind. “*Sacred Musical Work*” means a large-scale musical work composed on a “religious”, “semi-religious” or “non-religious” subject. It is seen that oratorio first appeared in Rome in the second half of the 16th Century and “religious dramas”, the subject of which is morality, are the oldest form of oratorio. It has been observed that the short oratorios composed on “sacred words” in the middle of the 17th century and other than the purpose of “ceremonial prayer” were replaced by the magnificent oratorios in the 18th century, and that the works entered a mature form with the use of double choirs and orchestras in the oratorios of this period. Although the choir occupied a large place in German Oratorios in the 18th century, the choir remained in the background in Italian Oratorios. In the Classical Period, it is seen that the first examples of oratorios whose subject was “non-religious” started to be composed, but the subjects of some oratorios were again patriarch, priest and prophet. It has been observed that the Modern Oratorio covers the period from the birth of Jesus (Christ) until his death, is dramatic rather than religious, but oratorios that are not entirely religious are also composed. Although oratorio was overshadowed by opera and choral music, it lost its widespreadness in the 19th century, it is seen that some developments were followed in this field. It is one of the results of the study that some of the Turkish Composers who composed with the western technique of the oratorio genre produced many works in this genre, and that the Turkish Oratorios are on religious and non-religious subjects in our music that was formed and developed in our country with the declaration of the Republic.

KeyWords: Oratorio, Historical, Religious, Non-religious

1. GİRİŞ

1.1. MüzikTarihine Kısa Bakış

Müzik; geçmiş zamanlardan günümüze kadar olantarihsel değişim ve gelişimleriyle, günümüzdeki sanatsal özelliklerini oluşturmuştur. Müzik tarihinin; “Avrupa müziği, yani; Batı Sanat Müziği ya da Klasik Müzik merkezinden irdelemek demek”, olduğu bilinmektedir.

Müziktegeçmiş zamanlarda ne oldu? Nasıl oldu? Ne zaman oldu? Gibi, sebep ve sonuç ilişkileriyle araştırılan konular; olay, yer, zaman ve kahraman ile ilgilenebilmektedir.

Müzikte tarihsel alan, Guido Adler tarafından tüm dünya müziklerini kapsayacak biçimde tanımlansa da, başlangıcından bu yana “Batı Müziği Tarihi” ni inceleyen bir alan kimliğindeydi (Gedik, 2014: 144). Yani Adler’e göre tarihsel alan ve tarihsel müzikoloji, “Batı Sanat Müziği üzerine çalışmaktadır” denilebilmektedir. Müzikteki oratoryo türünün geçirdiği tarihsel aşamalar, oratoryo türünde beste yapmış önemli besteciler ve eserlerine geçmeden önce, İlk müzik yani İlkel müzik, tarih öncesi çağlar ve İlkçağ uygarlıkları ile Orta Çağ, Rönesans, Barok, Klasik, Romantik ve Modern (Çağdaş) dönemlerde müziğe kısaca göz atalım.

İlkel müzik; “büyü” amacıyla yapılan müzikti. Doğaüstü güçlerle haberleşmek amacıyla yapılırdı. İnsanlar müziği, doğadaki sesleri taklit etmek, doğa olaylarına hakim olmak ve kendilerini korumak için, tapınma amaçlı kullanırlardı. Tarih öncesi çağlardaki müziğin teorik bir özelliğinin olmadığı ve en temel kurallardan yoksun olduğu söylenebilir.

İlkçağ uygarlıklarının ortaya çıkması ile “büyü” amacıyla yapılan müzik dönemi kapanmış, “Müzik bilinci” dönemi açılmıştır. İlkçağ uygarlıkları; Mezopotamya, Mısır, Anadolu, Hint, Çin, İbrani, Yunan ve Roma uygarlıklarıdır(Say, 2012: 265). Eski çağlara ilişkin veriler açısından sağlıklı bulguların somut kanıtlarla günümüze ulaştığı dönem; Antik Yunan dönemidir. Antik Yunan’dan bu güne, papirüs üzerine ya da taşa yazılı onbir parça ya da parçalardan bazı bölümler kalmıştır. Bu onbir kanıttan, Yunan Müziğinin ilkelerini çıkarıyoruz. Büyük Roma İmparatorluğu’nun uygarlığı da; temelde Yunan uygarlığının devamıdır, hatta birkaç yüzyıl sonraki tekrarı özelliğindedir.

Antik Yunan müziğinin en önemli ve belirgin özelliği, getirmiş olduğu müzik sistemidir. Yunan uygarlığının müzik sistemi, diğer ilk çağ uygarlıkları (Mezopotamya, Mısır vd.) na göre kendi içinde tutarlı, somut ve bilimsel açıklamalara dayanan, ileri bir aşamayı temsil eder. Tarih boyunca da Batı müziğini temellendirmiştir, denilebilir. Roma’lıların ise müzik teorisi ve seslendirmede, Yunan’lılardan yararlandığı söylenebilir. Ancak Roma’lılar, özellikle müzik teorisinde başarı göstermişlerdir.

Erken Orta Çağ müziği, ilk olarak Hristiyan kilise müziği ile başlar. Kilisede en kutsal çalgı insanın kendi sesi olmalıdır. Kilisede müzik; teksesli, kutsal, Tanrıya adanmış, duaları kolay ezbertletmeye yarayan, ayinlere tılsımlı bir ortam katan araçtır. Orta Çağ papazları, yüzyıllar boyunca müzik sanatını; kilise koroları ve tek sesli ilahilerle, kendi egemenlikleri altında tutmuşlardır. Bu dönemin müziği yalnız bir melodi çizgisinde tek sesli bir yapıdadır. İncil’den alınan metinler büyük ölçüde doğaçlama çalınıp söylenirler(İlyasoğlu, 1994: 12).

Hristiyanlar, sanat ve müzikte “kurumsallaşma” adı altında; “kilise” de toplantılar düzenliyorlardı. Müzik ilk olarak; Hristiyanlar tarafından “sadece etkili ve dokunaklı bir öğe”, olarak görülüyordu. Onlar için müzik aynı zamanda törenlere parlaklık veriyor, dualarda birliği sağlıyor, kutsal metinlerin kolayca ezberlenmesine yardımcı oluyor ve dini destekliyordu.

Hristiyanlar ilk zamanlar doğal olarak İbrani ayinleri geleneğini kiliselerine aktarmışlardır ve böylece ilk dini tören, “Antifon” yöntemiyle yapılmıştır.¹ Küçük Asya’dan ve Asurlular’dan kaynaklanan bu ilahi okuma şekli, Bizans ve Milano yoluyla tüm Avrupa ve Afrika’ya yayılmıştır. Elimizdeki en eski ilahi belgesi, 3. yüzyıldan kalma Mısır’da bulunmuş bir papirüsdür. Bu nota benzeri belgede söz, Eski Yunanca olduğu halde, melodinin Doğu kökenli olduğu ileri sürülmektedir (İlyasoğlu, 1994: 12).

Rönesans dönemi müziği, 15. yüzyılın başlarından 17. yüzyılın ilk yıllarına kadar süren tarihsel tanımı içinde; ileri ve atılımcı olarak, Orta Çağ ile Barok çağ arasında yer almaktadır. Bu dönem müziği; Protestanlığın doğuşuyla birlikte, müziği halkla bütünleştirmek için, yeni bir kilise müziği anlayışına yol açmaktadır (Say, 2012: 457). Rönesans döneminin ilk basamaklarında öne çıkan bazı besteciler dini ve din dışı konulu müzikler için düşünmüşler ve bu konularda eserler vermişlerdir. Orta Çağ’a göre ileri bir müzik anlayışı gerçekleştiren Rönesans, aynı zamanda farklı çalgılar da geliştirmek zorundaydı. Dolayısı ile Rönesans için; “çalı müziğinin hızla geliştiği bir dönemdir” denilebilir. Ancak Rönesans bestecileri için asıl olan yine de; ses (vokal) müziğiydi. Onlar için çalgılar ve çalı müziği, ses müziğini besleyen kollarıdır.

Rönesans’tan Barok döneme geçiş aynı zamanda Katolik Kilisesinin “Reform” esnasında kaybettiği siyasal gücü, “Karşı Reform” la tekrar kazanışını da simgelemekteydi. Bu döneme devlet ve kilise açısından bakıldığında, her iki kurumun da sanatı bir güç gösterisi olarak algıladıkları görülmekteydi, diğer bir deyişle sanat; Tanrı’nın yeryüzündeki temsilcileri olarak gördükleri asillerin ve din adamlarının güçlerini simgeleyen bir ifade aracıydı (Boran, 2007: 76). Bu arada aristokratlar, dini liderler ve bilim adamları aynı mekânları paylaşıyorlardı. Böylece bazı özel topluluklar bünyesinde önemli müzik etkinliklerine destek sağlanıyordu. Ancak bütün bunlara rağmen halka açık konserlere çok nadir rastlanmaktaydı.

Müzikte Barok dönem ise; 1600-1750 yılları arasındaki dönemi tanımlamaktadır. 17. yüzyılın son çeyreğinde barok müzik, Avrupa’nın tüm ülkelerinde yaygınlaşmış ve gelişmiştir. Öncülüğünü İtalyanların gerçekleştirdiği bu gelişim; Fransa, İngiltere ve Almanya’ da kazandığı özgünlük ivmesiyle yeni boyutlara ulaşımıştır. Özünde “saray müziği” demek olan Barok, 17. yüzyılın sonlarında sokağa çıkmaya başlamıştır (Say, 1995: 197). Müziğin sokağa çıkması anlamında kullanılan ilk paralı müzik dinletileri, müziğin halkla bütünleşmesi anlamına gelmiyordu. Önemli olan; müzikçilerin profesyonel amaçlarla halka yönelmesi değil, her kesimiyle halkın müziğe yönelmesiydi.

Peki de; hızla keşfedilen yeni kıtalardaki yer altı ve yer üstü zenginlikleri sayesinde gücüne güç katan sömürgeci soylular sınıfını “hiçlik” duygusuna götüren sebepler nasıl açıklanabilir? Tanrı korkusuyla mı? Ölümlülükle mi? Yaşamsal tatların geçici olmasıyla mı? Zenginliğin bütün değerleri satın alamaz olmasıyla mı? Zamanın yitilmesiyle mi? Yaşamın bir “düş gibi” geçip gitmesiyle mi? Ölümün kaskatı bir gerçek olmasıyla mı (Say, 1995: 174)?

¹ Antifon; koronun, yankı ve karışıklık etkisi yaratmak üzere iki veya daha çok öbeğe ayrılarak söylemesi demektir (İlyasoğlu, 1994: 12)

Tanrı ve ölüm korkusu, yaşamsal hazların geçiciliği, insanın evrende küçücük bir zerre olduğu bilinci hep vardı. Neydi soyluları tedirgin eden? Neydi onların zenginliğini gölgeleyen ya da inciten? Sorularının cevabı; Barok Çağ'da soyluların felsefe ve bilim karşısında aldığı tavrı sergiler. Bu tavır, Barok dünyasında üst düzey kişilerin dramatik yaşam biçimini ya da düşsel bir yaşam anlayışına zorunlu eğilimini açığa çıkartır. Soylulara göre, umutsuzluğa yer yoktur ama akıp giden zaman “yitik” tir. Bunu çok iyi sezinlemişlerdir. Onlara, gösteriş ve görkemden başka pek bir şey kalmamıştır.

Barok dönem, Rönesans ile Klasik dönem arasında, soyluların estetik anlayışını yansıtan bir duyarlılık dönemidir. Başka bir deyişle, Rönesans dönemindeki toplumsal ve ekonomik bunalıma karşı, soyluların kültürel ve sanatsal alanda egemenliğini ilan etmesidir (Say, 1995: 174). Barok dönem bestecilerine göre müzik en genel ifadeyle, duygulardaki harekettir ve bu hareketin başlıca amacı; “dinleyiciyi etkilemektir”.

17. yüzyılın en önemli müzik olayı, Lirik Dram'ın yani “Opera”nın yaratılışıdır. Bu müzikli gösteriler, soyluların sarayında doğmuş ve oldukça kısa bir süre içinde ücretle girilen halk tiyatrolarına dönüşmüştür. 17. Yüzyılın başında doğan ve büyük bir güçle kendisini kabul ettiren bu tür, yalnız müzik için tasarlanmış “temsil” in doğuşudur. Opera, o dönemde yaygın olan “monodik şarkı” dan doğmadır (Selanik, 2010: 87). Oratoryonun hem kilise hem de tiyatroyla ilgili bir müzik türü olmasından dolayı, operayla yakınlığı vardır.

19. yüzyıl müzik tarihinde; “Romantizm Çağı”dır. Romantizm; biçimsel bütünlük ilkesini temsil eden ve sürekli olarak yeni düşünceler üreten klasizime bir “seçenek akım” olarak ortaya çıkmıştır (Say, 2010: 339). Bu dönemde orkestraların, şatolar ve sarayların şölen salonlarından çıkarak, orta sınıf tarafından doldurulan konser salonlarına geçmesi ve Oda müziğinin de soyluların salonlarından çıkarak, orta sınıfın çalışma odalarına kadar girmesi ile müziğin; orta sınıfta daha çok kullanıldığını görmekteyiz.

Orta Avrupa'nın almanca konuşulan bölgesi kadar hiç bir coğrafi bölge, besteleri dünya repertuarını dolduran bu denli fazla besteci çıkarmamış ve müzik alanında başarı elde etmemiştir. Almanya 18. yüzyıldan başlayarak müzik alanında; “Uluslararası” olmuştur. Luter'in müzik duyarlılığı, hristiyan dualarında şarkıya önem verilmesine neden olmuş ve din dışı eserler de, bu amaçla dualara uygulanmıştır. Alman şarkıları, 18. yy sonları ve 19. yy başlarının tipik ulusal ürünleridir.

Müziğin yönelişi bakımından tarihte ilk kez öncülük gerçekleştirmiş ülke; Avusturya'dır. Avusturya'da “Birinci Viyana Okulu” diye adlandırılan okulda, Haydn ve Mozart yaşamışlardır. Buna Schubert'te eklenir. 18. yüzyılın sonlarında ve 19. yüzyılın başlarında Viyana, Avrupa'nın başlıca müzik merkezi durumuna gelmiştir. Ancak ondan sonra gelen yıllarda müzik yönünden Avusturya, tam bir kısırlık içindedir.

Osmanlı İmparatorluğu, 19. yüzyılın ilk çeyreğinde “Batı müziği” ile tanışmıştır. Türkiye'de ilk çok sesli müziğe yöneliş; 1831 de II. Mahmut döneminde, Müzika-i Hümayun'un kurulması ile başlar. Müziğin Türkiye'ye yerleşmesi isteği bilimde, teknikte, Batı'nın ulaştığı aşamaya örneksenerek varılabileceği kanısına bağlanır. Osmanlı; yaşamının temelinde yatan ve her türlü

tartışmayı dışlayan İslamcı görüşün sert kabuğunu kırarak; içe, tabana girememiş, padişah buyruğu olarak çok sınırlı bir çevrenin beğenisinden öte işlevsel bir önem kazanamamıştır (Say, 2002: 120).

Çağdaş müzik; 19. yüzyılın sonlarından günümüze uzanan dönem müziği olarak adlandırılır. Genel yönelimiyle çağdaş müzik, yaklaşık 1600-1900 yılları arasında kullanılmış olan tonal müzik ile bağlarını koparmayı temsil eder. “Modern Müzik”, “Yeni Müzik”, “20. Yüzyıl Armonisi”, “Öncü Müzik” gibi terimler ile başlıca özelliklerinden yola çıkan bu kavram ve terimlerle de kullanılmaktadır.

Türkiye’de Atatürk’ün Cumhuriyeti kurarak yaşadığı kısa dönem içinde ulus yaşamının kurumlaşan üst yapısında; dinsel ve geleneksel görüşün fetfasına gereksinme duyulmadan, “Batılı anlayış” egemen kılınmak istenmiştir. Cumhuriyet’in kuruluşundan sonra çağdaş gelişim çizgisi yakından izlenmiş, bestecilerimiz 20.yy’ın yeni stil ve tekniklerinden yararlanarak uluslararası planda başarı kazanmışlardır. Besteciliği meslek olarak seçen ve “Türk Beşleri” olarak bilinen ilk sanatçılarımız, öncelikle halk müziği gereçlerine eğilerek, “ulusalci” akınım coşkusu dile getiren eserler vermişler, sonraları; “izlenimcilik”, “yeni klasikçilik” gibi akım ve stillere; yeni sentezlere yönelmişlerdir(Say, 2002: 120).

1.2. Şarkı ve Şarkı Türleri

Doğal ve yalın nitelikleriyle şarkı, hem insanı hem de müziği temsil eden bir olgudur. İnsanın kendi sesini bir çalgı olarak kullanabilmesi; kendisini müzik yoluyla ifade edebilmesi ve içgüdüsel davranışlarını ortaya çıkarabilmesinde oldukça önemlidir. Sözlü ezgilerin “**şarkı**” tanımına girdiği bilinmektedir. Oratoryo, opera, madrigal, kantat, motet ve passion gibi bazı türler, sözlü şarkılara örnek olarak gösterilebilir (Çelebioğlu, 1986: 180).

Müzikte diğer “**şarkı**” türlerine bakacak olursak; İtalyanca: Aria, Almanca: Lied, Fransızca: Chanson, İngilizce: Song, Türkçe: Şarkı, Türkü ve Hava’ dır (Yurga, 2005: 70). İnsan sesi ile yapılan müziğe “Vokal müzik” te denilmektedir. Tek bir kişinin sesi ile eser icrası, bir çeşit solo müziktir. Tarihte en belirgin benzerliğini “monodi” biçiminden alır. Solo şarkı demek olan monodi’de vokale, lavta ve klavsen gibi çalgılar eşlik etmekteydi. Şimdi şarkı türlerine kısaca göz atalım:

Arya (Canzone): Eşlikli, solo ses için yazılmış, sözlü, biçim açısından gelişkin sahne şarkısıdır. Opera, oratoryo, kantat, passion gibi formlarda yer alan bağımsız, ama bir yandan da eserin akışındaki duygusal yükselişi perçinleyen, bağlayıcı parçadır. Arya, opera sanatının en çekici öğelerinden biri olarak ses müziğinin simgesi özelliğinde görülmüş, opera tarihi boyunca sözlerle müziğin kaynaşım imasını öngören yeni stil ve tekniklerin doğup gelişmesini sergilemiştir (Say, 2009: 38).

Lied(Gesang):Almanca şarkı anlamına gelen, bir şiirin piyano eşlikli şarkı olarak bestelenmesidir. Alman stili “sanatsal şarkı” demektir (Say, 2009: 323).

Chanson: Orta Çağdaki dindışı şarkılar için kullanılan bu terim, zamanla şekil değiştirerek, çalgılar için kullanılmıştır (Yurga, 2005: 13).

Song:Aglo-Amerikan müzik terminolojisinde, bütün şarkı çeşitleri için kullanılan terimdir (Say, 2009: 483).

Opera: Sözlerinin çoğu veya tamamı; orkestra, koro veya orkestra-koro eşliğinde sahnede oynanarak söylenir. İçinde uvertürden baleye, aryadan reçitative, korodan kanona değin, çokseslilikte var olan türlerin hemen hemen hepsini barındırır. Kostüm, dekor, libretto gibi öğeler, onun sahne yanını ve sunumunu güçlendirir (Yurga, 2005: 66).

Madrigal: İtalya’da 14. yüzyılda doğan, Rönesans döneminde gelişim gösteren, yaygın bir şiir ve müzik formu. Dindışı özellikte, çoğunlukla aşk şarkılarından oluşan, özgür yapıda bir ses müziği parçasıdır (Say, 2012: 329).

Kantat: Solo şarkıcılar ve koro için çalgı eşlikli birkaç bölümden oluşan, kilise ya da konser salonunda seslendirilmek üzere yazılmış, konulu sahne müziğidir (Say, 2012: 285).

Motet: Avrupa müziğinde 13. yüzyılın başlarından 18. yüzyıla kadar varlığını sürdüren bir dinsel müzik çeşittir. Terimin, eski Fransızca: *mot*: söz’den kaynaklandığı sanılmaktadır (Say, 2012: 353).

Passion: İsa peygamber’in çektiği acıları ve daha çok çarmıha gerilişini konu alan eser. Kutsal kitapta anlatılan trajik olaylar, plastik sanatlarda ve 17. yüzyılda müzikte sıkça işlenmiştir (Say, 2012: 417).

Tanımlardan da anlaşıldığı gibi sözlü “**şarkı**” türüne; “şiirsel metinleri içerisinde barındıran, çalgı eşlikli ya da eşiksiz seslendirilmek üzere, bir insan sesi (solo) ya da toplu insan sesleri (koro) için yazılan dini, yarı dini ya da dindışı konulu müzik eserleridir” diyebiliriz.

2. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Önemli görülen değişkenleri içerisine alacak şekilde gerçek durumun özetlenmiş hali olarak tanımlanan araştırma modeli ile ilgili olarak bu çalışmada; araştırmanın amacına uygun olarak verilerin toplanması, çözümlenmesi ve yorumlanması için gerekli koşullar, “kaynak tarama modeli” ile düzenlenmiştir.

2.1. Amaç ve Önem

Guido Adler, Müzik Bilimlerini kendi içerisinde iki alana ayırır. Bilindiği gibi bu alanlar; “tarihsel alan” ve “dizgesel alan” dır. Dizgesel alan daha çok müzik teorisi, estetik, eğitim ve sonradan etnomüzikolojiye kapı açacak olan etnografik çalışmaları içerirken, tarihsel alan; çağlara, toplumlara ve ülkelere göre tasnif edilmiş; müzik tarihsel çalışmalar, müzik paleografisi ve çalgılar gibi konuları içerir.

“Tarihsel alan”, Adler tarafından tüm dünya müziklerini kapsayacak biçimde tanımlansa da, başlangıcından bu yana başat bir biçimde “Batı Müziği Tarihi” ni inceleyen bir alan kimliği kazanır (Gedik, 2014: 144). Tarihsel alan ve tarihsel müzikoloji; “Batı Sanat Müziği” üzerine çalışan ana akım müzikoloji damarını oluşturmaktadır.

Bu çalışmada; sözlü şarkı türlerinden biri olan oratoryonun ilk oluşumu ve gelişim sürecinin tarihsel olarak incelenmesi ile beraber, Avrupa ülkelerinden bazıları ile ülkemizde oratoryo türünde beste yapan önemli besteciler ve bu bestecilerin eserlerini hangi konularda bestelendiğinin irdelenmesi amaçlanmaktadır.

Ülkemizde eğitim veren Yüksek Öğretim Kurumlarında yer alan programlı Ses Eğitimi dersi kapsamında; şarkı söyleme eğitimi ve şan eğitimi basamakları yer almaktadır. Sesini uzmanlık düzeyinde kullanan ve ses eğitimi almakta olan tüm icracıların, seslendirdikleri eserlerin bestecilerini, bu bestecilerin hangi dönemde yaşadıklarını ve o dönemdeki müziğin tarihsel özelliklerini tanıması gerekir. Çünkü; seslendirilen eserlerin tarihsel özelliklerinin bilinmesi ve eserlerin ilgili olduğu konunun yakından tanınmasının, icra kalitesini geliştireceği ve yükselteceği düşünülmektedir.

Yine programlı Koro ve Çoksesli Koro Eğitimi derslerinde eğitim repertuarı olarak kullanılan Türkçe, İtalyanca, Almanca, İngilizce ve Fransızca şarkılar ve şarkı türleri (oratoryo, madrigal vd.); evrensel bir repertuar oluşturmak, bu repertuarı genişletmek ve seslendirme yapabilmek için kullanılmaktadır. Bu eserlerin seslendirilmesinde; icracının teknik olarak üst boyutlarda gelişmesi için, seslendirdiği eserleri yakından tanıması gerektiği düşünülmektedir. Bu çalışmanın; oratoryo türünün tarihsel ve bilimsel yönlerinin irdelenmesiyle, konu ile ilgili ve ilişkili olan araştırmacı ve icracılara kaynak olabilmesi ve eserlerin konu özelliklerinin kavranması ile icracıların daha olumlu yönde gelişebileceği, çalışmanın önemidir.

2.2. Yöntem

Nitel araştırma, bilgiye tümevarım yöntemi bilimini kullanarak ulaşmaya çalışmaktadır. Nitel veri analizi de, kaynak tarama, gözlem ve görüşme gibi veri toplama yöntem ve teknikleri ile elde edilen verilerin düzenlendiği, kategorilere ayrıldığı, temaların keşfedildiği ve sonuçta tüm bu sürecin rapora aktarıldığı bir etkinlikler toplamıdır. Nitel veri analizinde temel amaç, sosyal gerçekliğin içerisinde gizli bir biçimde bekleyen bilginin gün yüzüne çıkartılmasıdır (Balcı, 2005: 38).

Nitel veri analizi türlerinden biri olan betimsel analiz; çeşitli veri toplama teknikleri ile elde edilmiş verilerin daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasını içermektedir. Araştırmacı düzenlemiş olduğu verileri tanımlarken; gerekli yerlerde doğrudan alıntılara da başvurmak zorunda kalabilir. Sürecin sonunda araştırmacı tanımlamış olduğu bulguları açıklar, ilişkilendirir ve anlamlandırır. Araştırmacı bu aşamada ayrıca yapmış olduğu yorumları daha da güçlendirmek için bulgular arasındaki neden sonuç ilişkilerini açıklar ve ihtiyaç duyulması durumunda farklı olgular arasında karşılaştırma yapar (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 239).

Bu araştırma, “Nitel” bir çalışmadır. Araştırma sürecinde, nitel veri toplama yöntemi kullanılarak konu ile ilgili kaynaklar taranmış ve elde edilen veriler, betimsel olarak analiz edilerek, çalışma sonuçlandırılmıştır.

3. BULGULAR ve YORUM

“*Oratoryo*”, dini ve din dışı konular üzerine yazılmış solo, koro ve orkestra ile seslendirilen “*dramatik eser*”dir. Soloları, aryaları, recitative’leri, koroyu ve enstrümental (sözsüz) bölümleri kapsar. Operadan farklı olarak dini konulu olabilir; dekor, kostüm, ışık ve rol gerektirmez. Koronun rolü daha fazladır (Çelebioğlu, 1986: 174). Türk Dil Kurumunun hazırladığı Türkçe Sözlükte ise oratoryo şöyle tanımlanıyor: Solo sesler, korolar ve orkestra için yazılmış, oyun ögesi bulunmayan, “*kutsal nitelikte müzik eseri*” (TDK, 1988).

Oratoryo; vokal solistler, koro ve orkestra için kutsal içerikte olan, dramatik ve genişletilmiş bir kompozisyon (beste) dur. Anlatı metni genellikle, kutsal yazılara veya İncil'deki hikâyelere dayanır. Oratoryo genellikle kutsal konularla ilgili olsa da yarı kutsal konularla da ilgilenebilir (In The Grove Concise Dictionary of Music, 2009: 57). Oratoryo türüne; “solo ve korolar tarafından söylenen, çok bölümlü, önceleri yalnızca dinsel konuları içeren, sonraları yarı dini ya da din dışı konuları da işleyen, kostüm ve dekor olmaksızın sergilenen ve İncil’de anlatılan olaylardan birini konu alan müzik eseridir” diyebiliriz.

Terim olarak ise oratoryo; Almanca: Geistliches Music Drame, Orotorium, Fransızca ve İspanyolca: Oratorio, İngilizce: Sacred Drama, İtalyanca: Azione Sacra, Latince: Orare, Türkçe: Oratoryo ve Dua Salonu, olarak bilinmektedir. İki tür Oratoryo vardır:

1. Oratorio Latino: Latince sözlerle söylenir ve konuları İncil’e dayanır (Dini).

2. Oratorio Volgare: Serbest metinlidir ve dindışı yaklaşımı vardır (Yurga, 2005: 66).

Kaynağı kesin olarak bilinmemekle birlikte, çileyi anlatan dini şarkıların oratoryoyu ortaya çıkardığı düşünülmektedir. Alman rahibe, ruhani lider, yazar, kompozitör ve bilim kadını olan Hildegard Von Bingen, çok küçük yaşta beri manastırda yaşamasından ve aile sevgisi olmadan yaşamak zorunda bırakıldığı için, ruhani güçlerinin olduğunu ileri sürmüştür (İlyasoğlu, 1994: 12). Öte yandan Hildegard’ın sanatçı yönü de çok kuvvetliydi. Dünyada adından söz ettirebilen nadir kadınlardan biri olan Hildegard Von Bingen, “*Ordo Virtutum*” olarak bilinen ilk oratoryonun bestecisidir.

1563’e doğru Oratorium Tarikatı’nın kurucusu Aziz Filippo Neri; Anomuccia, Palestrina ve Soto da Langa’dan sonra, Felice Anerio’dan, San Girolamo della Carita ve Santa Maria in Vallicella kiliselerinde düzenlediği dini toplantılar için, “*Laudi Spirituali*”ler yazmalarını istedi (İlyasoğlu, 1994: 13). Bu dönemde kiliselerde gerçekleşen düzenli ayinlerde seslendirilmesi üzere, Anomuccia, Palestrina ve Soto da Langa gibi bestecilerden sonra, Felice Anerio’dan “*Laudi Spirituali*”ler bestelemeleri istendi. “*Laudi Sipirituali*”; oratoryo türünün ilk adıdır.²

Oratoryo, 16. yüzyılın ikinci yarısında Roma’da dinsel müzik türü olarak ortaya çıkmıştır. Orta Çağ’da, konusu ahlak olan dinsel dramlar, oratoryonun daha eski şekilleridir. Bunlar kostümlü temsiller halinde Oratorium’larda din adamlarına gösterilirdi. Dramatik diyaloglarla koronun söylediği ilahilerden oluşurdu. Oratoryo’nun kökleri, 16. yüzyılda kilisede yapılan “*törensel dualar*”a dayanır. Bu törenler, “İnsanları kiliseye çekmek, uzun kış gecelerinde özellikle gençleri sakıncalı saatlerde oyalamak” amacıyla uygulanmıştır.

Oratoryolar, kutsal malzemelerden edinilir. Kilise, müziği törenlerine ve hizmetlerine dâhil etmenin yeni yollarını aradığından, bu eserler 17. yüzyılda popülerlik kazandı. 17. yüzyılın başlarında, bu formhenüz yeni olduğundan, Hıristiyan takviminde “*Lent dönemi*” ni gözlemleyenler

² *Laudi Sipirituali*; Oratoryo türünün ilk adı. “Kutsal nitelikte müzik eseri”, “dinsel ya da yarı dinsel bir konu üzerine bestelenen büyük ölçekli müzik yapısı” (Say, 2009: 338).

için, müzikal toplantı sağladı.³ Kilise, Lent sırasında opera gösterilerini yasakladı ve oratoryolar, uygulanabilir seçeneklerden biri haline geldi (Price,1993: 170).

Orta Çağda hakim olan dini inanışların ve ibadetlerin yağunluğu önemli ölçüde dikkat çekmektedir. Hem kilisenin hem de toplumun içinde bulunduğu ahlaki ölçülerin oldukça tutucu olması, kilisenin koyduğu dini kurallar anlamında çok önemliydi. Bu nedenle Oratorium'larda, dinsel dramların sergilenmesi gerekliydi ki halktan insanların aşırı gezme ve eğlence gibi kötü alışkanlıklara sapsması engellenebilinsin!

Tarihte *sunulan ilk oratoryo*” Roma’daki Oratoria della Vallicella Klisesi’nde; *“La Rappresentazione di Anima et di Corpo”*(Ruh ve Bedenin Temsili)’dur.Emilio de Cavaileri tarafından yazılan bu yapıt, Şubat 1600’de sunulmuştur. “Oratoryonun babası” ünvanı ise; eski Ahit’e dayanan ve 16 oratoryo yazan İtalyan besteci Giacomo Carissimi’ye verilir. Carissimi bu türü; hem sanatsal olarak kurmuş hem de bugün algıladığımız karakteri, “dramatik koro çalışmaları” olarak adlandırmıştır. Oratoryo, 18. yüzyıla kadar İtalya’da popüler kalmıştır (In Encyclopedia Brittanica, 2009: 38).

1600’de Emilio de Cavaileri, Santa Maria in Vallicella kilisesinde, Agazzari ve Laudi’nin yazdıkları gibi gerçek bir ruhani oratoryo olan, *“La Rappresentazione di Anima et di Corpo”* (Ruh ve Bedenin Temsili) yu icra ettirdi(<http://nedir.ileilgili.org/oratoryo-nedirnedemek-ileilgili-bilgiler.html>).Cavaileri bu oratoryonun konularını; İncil ve Tevtattan aldı. Eserindeki müzikal denge, İtalya ve diğer ülkelerdeki bestecilere örnek oldu.Carissimi ise daha çok İncil ve Tevrat hikâyeleri yazarak, bunlarda; serbest melodi ile recitativo arasında tam bir denge kurmayı başardı. İtalya’da ve yabancı ülkelerde birçok besteci onu örnek aldı.

Carissimi’nin 17. yüzyıl ortalarında kutsal sözler üzerine bestelediği 15-20 dakika süren kısa oratoryoları, *“törensel dua”* amacını aşmış bulunan, gelişmiş müzik eserleriydi. Ancak onlar; 18. yüzyılın ortalarına doğru Haendel’in yazdığı görkemli oratoryoların yanında henüz birer deneme özelliğindediydi. Daha sonra Carissimi, sahne temsiliini kaldırmış ve yerine bir “anlatıcı” koymuştur. Bu müzik çeşidini gelişkin biçimine eriştiren, *“Messiah”* ve *“İsrael in Egypt”* adlı oratoryolarıyla, Haendel olmuştur (Say, 2002: 121).

3.1. Önemli Oratoryolar, Bestecileri, Ülkeleri

3.1.1. Tablo 1En önemli İtalyan Oratoryoları

Besteci	D-Ö Tarihi	Eser
Emilio de’Cavaliere	1550-1602	La Rappresentazione di Anima, et di Corpo
Giacomo Carissimi	1605-1674	Baltazar
Giacomo Carissimi	1605-1674	Jonas
Antonio Draghi	1634-1700	Oratorio di Sant’Agata
Johan Joseph Fux	1660-1741	Il Fonte della Salute
Antonio Caldara	1670-1736	Maddelena ai piedi di Cristo

³ Lent dönemi: Ortadoks Hristiyanlık dışında birçok hristiyan mezhebince kutlanan, Hz. İsa’nın 40 gün boyunca çölde çektiği çile ve açlık dönemini paylaşmak isteyen hristiyanların 40 gün süren, tövbe ve arınma dönemidir (tr.m.wikipedia.org).

Antonio Caldara	1670-1736	Santo Stefano, Primo re d'Ungheria
Antonio Caldara	1670-1736	La Conversione di Clodoveo re di Francia
Antonio Caldara	1670-1736	La Passione di Gesu Cristo Signor Nostra
Antonio Caldara	1670-1736	Il Re del Dolor
Antonio Caldara	1670-1736	Stabat Mater

1660'larda Bolonya bestecileri, oratoryolarını bir azizin vaazıyla; ikiye bölerek yapılandırmaya başladılar. İlk bölüm İncil'deki konulara, ikinci bölüm ise azizlerin yaşamlarına dayanacaktı. Bu form; Bolonya'da çok popülerdi ve bu formdaki gelişmeler o sırada İtalya'nın merkezini gösteriyordu. Yavaş yavaş, oratoryoda dramatik unsur büyüdü ve anlatıcının kullanımını azaldı. Bu durum, operanın tüm biçimleriyle yükselişiyle aynı zamana denk geldi (Price, 1993: 170).

Oratoryo, İtalyan şehirlerinde, özellikle "*Lent dönemi*" nde, operanın yerine geçmeye başladı.Opera, tövbe sezonu için fazla gösterişli görünüyordu; Oratoryoların dini konusu ise daha uygun görünüyordu, ancak izleyiciler yine de operaya benzer müzik tarzlarına sahip bir performansla katılmaktan keyif alabiliyorlardı. Giacomo Carissimi, türün karakteristik özelliklerini oluşturmaya yardımcı olan Roma'daki oratoryoların önemli erken bestecisiydi. Opera gibi oratoryolar da anlatım; arylar ve koroların bir karışımına dayanıyordu ve genellikle olayları ve aryaları anlatmak için ve İncil hikâyelerinin özellikle önemli kısımlarını vurgulamak için kullanılıyordu (Arnold, 1986: 56).Oratoryo; Kutsal Roma İmparatorluğu'nun Protestan ve Katolik bölgelerinde, özellikle kuzey Almanya'daki "*Lutheran*" şehrinde; önemli bir merkez haline geldi.⁴

İtalya'da doğan ve gelişen oratoryo, bu ülkenin dışında önce Viyana'da ilgi görmüştür. 17. yüzyılın sonları ve 18.yüzyılın başlarında oratoryo besteleyen Viyana'lı bestecilerin önde gelenleri, Antonio Draghi, Johann Joseph Fux ve Antonio Caldara'ydı. Bu dönemin oratoryolarında çift koro ve orkestranın kullanımıyla eserler, form açısından olgun bir biçim sergiliyordu. Bir diğer oratoryo bestecisi Emilio de' Cavalieri'nin "*La Rappresentazione di Anima, et di Corpo*" adlı yapıtı başlıca oratoryolardandır. Antonio Caldara'nın "*La Conversione di Clodoveo re di Francia*" adlı oratoryosu; Almanya'daki hristiyanlığın yüzyıllık yıl dönümünü kutlayan bir eserdir. Bir anlamda dini bir temaya sahiptir (Say, 1985: 997).

3.1.2. Tablo 2: En önemli Alman Oratoryoları

Besteci	D-Ö Tarihi	Eser
Hildegard Von Bingen	1098-1079	Ordo Virtutum
Johann Mattheson	1681-1764	İncil İle İlgili Bestelediği 32 Oratoryo
J. Sebastian Bach	1685-1750	Haendel ve Çileleri
J. Sebastian Bach	1685-1750	Noel Oratoryosu (Kır Kantatları Dizisi)
Joseph Haydn	1732-1809	Die Schöpfung (Yaratılış)
Joseph Haydn	1732-1809	Die Jahreszeiten (Mevsimler)
L.Van Beethoven	1770-1827	Christus am Ölberg (İsa Mesih Zeytin Dağında)
Felix Mendelssohn	1809-1847	Elijah
Felix Mendelssohn	1809-1847	Lobgesang (Dua Şarkısı)
A.Robert Schumann	1810-1850	Das Paradies und die Peri (Cennet ve Huri)

⁴Lutheran: Almanya'da, Hamburg'a yakın bir şehir (tr.qwe.wiki).

A.Robert Schumann	1810-1850	Der Rose Pilgerfahrt
A.Robert Schumann	1810-1850	Szenen aus Goethe's Faust
Franz Liszt	1811-1886	Christus
Franz Liszt	1811-1886	The Legend of St. Elizabeth
Johannes Brahms	1833-1897	Schicksals lied (Kader Şarkısı)

Oratoryoyu Hamburg'a 1715 yılında, Mattheson soktu. O, "**İncil ile ilgili Bestelenen Otuziki Oratoryo**"sunda, "**Haendel ve Çileleri**" ile "**Noel Oratoryosu**" (Kır Kantatları Dizisi) gibi ölümsüz şaheserleri olan Johann Sebastian Bach'tan ilham aldı. Avusturyalı besteci Haydn ise, konusunu Milton'un "**Tekvin**" ve "**Kayıp Cennet**"'nden alan "**Die Schöpfung**" (Yaratılış), ardından da "**Die Jahreszeiten**" (Mevsimler)'i yazdı (Say, 1985: 997). J. Mattheson, Almanya'ya oratoryoyu getiren ilk bestecidir. Aynı zamanda teorisyen ve sözlükbilimci olan Mattheson, ilk profesyonel müzik eleştirmeni olarak ta tanınır. Haydn'ın ise bestelediği bu eserlerinde, Milton'un eserlerinden esinlenmiştir.

Hildegard Von Bingen, müzik tarihinin ilk kadın bestecisi olarak ta tanınan, eserlerini dini konular üzerine besteleyen bir rahibedir ve "**İlk oratoryo**" olan; "**Ordo Virtutum**"un bestecisidir (Say, 1985: 997). A. Robert Schumann'ın "**Das Paradies und die Peri**" (Cennet ve Huri), "**Der Rose Pilgerfahrt**", "**Szenen aus Goethe's Faust**" (Goethe'nin Faust adlı Sahneleri) adlı oratoryoları, önemli oratoryolardandır. F. Liszt'in "**Christus**", L. Van Beethoven'ın "**Christus am Ölberge**" (İsa/Mesih Zeytin Dağında) ve Johannes Brahms'ın "**Schicksals Lied**" (Kader Şarkısı) adlı yapıtları da diğer önemli oratoryolardandır.

Felix Mendelssohn'un oratoryolarının başarısı, kullandığı koral tekniğinden kaynaklanır. Stilinde, esas olarak Haendel tekniğini hatırlatıcı unsurlarla birlikte, romantik öğelerde bulunur. Çok kaliteli melodileri rahatlıkla inşa edebilir. Enstrümantasyonda çok becerikli ve form anlayışı çok üstündür. Bütün bu etkenler oratoryoların, çağının şaheserleri sayılmasında etkili olmuştur. Belli başlı eserlerinden "**Lobgesang**" (Dua şarkısı) ise bir senfoni-kantat tarzındadır. "**Elijah**" ise Mendelssohn'un en büyük oratoryosudur.

Mendelssohn'un eserlerinde kullandığı stiline Haendel tekniğini andırır olması, kullandığı koral teknik ve romantik öğelerin kalitesinden kaynaklanmaktadır. Mendelssohn'un enstrümantasyonda ve form anlayışında da çok üstün olduğu ve eserlerinin "**çağın başeserleri**" sayılmasının çok önemli olduğu anlatılmaktadır. Romantik dönemde ise Schumann ve Mendelssohn, bu türün önemli yapıtlarını vermişlerdir. Schumann'ın "**Das Paradies und die Peri**" ve "**Der Rose Pilgerfahrt**", müzik değeri bakımından üstün nitelik gösterir.

Klasik dönemde din dışı oratoryo'ya örnek olarak Haydn'ın "**Die Schöpfung**" (Yaratılış) ve "**Die Jahreszeiten**" (Mevsimler), adlı yapıtları gösterilebilir. Modern oratoryo'nun ilk büyük temsilcisi ise Franz Liszt'dir (Say, 1985: 997). Joseph Haydn'ın "**Die Schöpfung**" (Yaratılış) adlı yapıtı, dini bir oratoryodur. Dünyanın var oluşunu anlatır. İbranilerin, dünyanın Tevrat'taki tarif edilen yaratılışını kutlar. Joseph Haydn'ın bir diğer yapıtı olan "**Die Jahreszeiten**" (Mevsimler), tarih, güç, zorlama ve müziksel bölümlerden oluşmaktadır. Dini motifleri de içinde barındırır (Sözer, 1986: 520). Haydn'ın "**Die Schöpfung**" (Yaratılış) adlı eseri, dini konuludur. "**Die Jahreszeiten**" (Mevsimler) adlı eseri tarih, güç, zorlama ve müziksel bölümler ve dini motifleri de içinde barındırdığı için; yarı dinsel bir eserdir.

A. Robert Schumann'ın "*Das Paradies Und Die Peri*" (Cennet ve Huri) adlı yapıtı; dini bir oratoryodur. Burada sözü geçen Peri, İran (Pers)'lilerin mitolojisindeki bir yaratıktır. Bu yaratık, cennet'ten atılıyor. Sonra tekrar cennete girmeye çalışıyor. Şayet Peri; dua eden bir çocuğu izleyen bir günahkârın bir damla gözyaşını alıp götürürse, cennete geri alınacaktır. Mitolojideki bu efsaneyi eserine konu alan Schumann'ın bu yapıtı, dini bir oratoryodur.

Franz Liszt'in "*Christus*" adlı oratoryosu; İsa'nın doğumundan başlayıp ölümüne (*tekrar doğması*) kadar olan süreci kapsayan dini bir çalışmadır. L. Van Beethoven'in "*Christus am Ölberge*" (İsa/Mesih Zeytin Dağında) adlı yapıtı, İsa'nın sıkıntılarını portreleyen bir oratoryodur. Çok kısa bir zamanda yazılmıştır. İlk kez 1803'te sergilenmiştir. Bu çalışma dini olmaktan ziyade daha çok dramatik bir yapıya sahiptir. İsa'nın hümanistlik kişiliğini anlatıyor. İsa'nın, reankarnasyon'dan ziyade kendi kararı/kaderine vurgu yapıyor (Sözer, 1986: 520).

Liszt'in "*The Legend of St. Elizabeth*" i, Wagner tarzı; "bir müzik parçasının tekrarlanan nakaratı" demek olan "*leitmotiv*" leri taşıyan, bir konçerto-oratoryosudur.⁵Yine Liszt'in "*Christus*" u önemli bir eserdir. 19. yüzyılda konusu hem dini hem de dindışı olan oratoryolar görmekteyiz.

Klasik dönem oratoryo bestecileri arasında en önemlisi Haydn'dır ve daha çok 18.yüzyıl sonlarında oratoryo yazmıştır. En önemli oratoryosu "*Yaratılış*" ı, Milton'ın "*Paradise Lost*"adlı eserinin bir uyarlaması üzerine yazmıştır. "*Il Ritornodi Tobia*", 18. yüzyıl İtalyan oratoryosunun iyi bir örneğidir. Hayd'ın son oratoryosu olan "*The Seasons*"(Mevsimler); çok az dini (yarı dini) konuları kapsayan, bir nevi din dışı oratoryodur.

Oratoryo alanında bütün çalışmaları gölgeleyen Haendel'in çağından 19. yüzyıla kadar birçok oratoryo yazılmıştı. 19. yüzyılda, bu formda sanatsal yaratıcılığın zirvesini oluşturan, Mendelssohn'un; "*St. Paul*" ve "*Elijah*"adlı oratoryoları olmuştur (Çelebioğlu, 1986: 57). 19. yüzyılda oratoryo türünde, opera tarafından gölgelenmesine ve koral müziğin yaygınlığını kaybetmesine rağmen bu alanlarda yine de bazı gelişmeler görülebilir. 19. yüzyılın belli başlı oratoryolarından biri de Beethoven'in "*Christus am Ölberg*" (Zeytin Dağında İsa)'idir. Schumann'ın "*Das Paradies und die Peri*" adlı oratoryosu; din dışı bir oratoryodur.

3.1.3. Tablo 3: En Önemli Fransız Oratoryoları

Besteci	D-Ö Tarihi	Eser
Jean-Joseph de Mondonville	1711-1772	Les Israelites á la Montagne d'Horeb
Jean-Joseph de Mondonville	1711-1772	Les Fureurs de Saul
Jean-Joseph de Mondonville	1711-1772	Les Titans
Claude Delvincourt	1888-1954	Lucifer (Şeytan)
Arthur Honegger	1892-1955	Le Roi David (Kral Davut)
Arthur Honegger	1892-1955	Jeanne d'Arc au bûcher (Jandark Ateşte)

⁵ Leitmotiv: Daha çok operada kullanılan bu terim, bir müzik parçasının tekrarlanan nakaratı anlamındadır (Say, 2009: 347).

Korolar; genellikle Carissimi'nin oratoryolarında, operalardan daha belirgindi. Opera, 17. ve 18. yüzyılların sonlarında gelişmeye devam ederken bu gelişme, oratoryo için de geçerliydi. Oratoryo, İtalya'da popüler iken Fransa'ya yayıldıkça, Fransız operasından geliştirilen stilleri de kullandılar. 17. yüzyılın sonlarına doğru, Orta Avrupa'nın Almanca konuşulan bölgeleri, Kutsal Hafta ve Paskalya'nın yanı sıra Noel ve diğer dini bayramlarda, uzun süredir devam eden dini oyunlar sunma geleneklerine, oratoryoyu ekliyorlardı (Arnold, 1986: 56).

Claude Delvincourt'un "*Lucifer*" adlı oratoryosu, Fransa'da ise Mondonville'nin Fransız oratoryoları, "*Les Israelites á la Montagne d'Horeb*", "*Les Fureurs de Saul*"ve "*Les Titans*", başlıca yapıtlarıdır. Arthur Honegger'in "*Le Roi David*"(Kral Davud) oratoryosu; "*klasik dramatik ilahi*"dir.

Bu oratoryo; Kral David'in çobanlık yaptığı dönemlere ait ayetsel bir hikâyedir. Oğlunun ölümü üzerindeki ızdırabı, tanrı'ya olan itaatsizliği ele alınmıştır. Arthur Honegger'in "*Jeanned'Arc au bûcher*" (Jandark Ateşte) adlı bir diğer yapıtı dramatik bir oratoryodur. Olay bir kahramanın (Kadın bir Kahraman) gençlik hikâyelerini anlatır. Bir bölümü opera, bir bölümü oratoryodur (Çelebioğlu, 1986: 57).

3.1.4. Tabo 4: En Önemli İngiliz Oratoryoları

Besteci	D-Ö Tarihi	Eser
G.Friederich Haendel	1685-1759	Theodora
G.Friederich Haendel	1685-1759	Israel in Egypt (İsrael Mısır'da)
G.Friederich Haendel	1685-1759	Messiah
G.Friederich Haendel	1685-1759	Judas Maccabaeus
G.Friederich Haendel	1685-1759	Joshua
G.Friederich Haendel	1685-1759	Solomon
John Stainer	1840-1901	The Crucifixion
Edward Elgar	1857-1934	The Dream of Gerontius
Edward Elgar	1857-1934	The Kingdom
Henry Waldford Davies	1869-1941	Evryman
Michael Tippett	1905-1998	A Child of Our Time (Çağımızın Çocuğu)

Alman besteci George Frideric Haendel'in varlığı sayesinde oratoryo, 18. yüzyıl İngiltere'sinde de popüler bir "**dini müzik**" biçimi haline geldi. Haendel, genç bir besteci iken Hamburg'da çalışmış ve 1707'de Roma'ya gitmişti. Lutherci olmasına rağmen, 1707 ile 1708 yılları arasında Katolik tarzında iki oratoryo bestelemişti. 1710'da kuzey Avrupa'ya dönen Haendel, sonraki otuz yılın çoğunu opera, müzikal tiyatro ve diğer koro eserlerinin bestecisi olarak geçirdi. Bu yıllarda; şehrin kiliseleri, kraliyet mahkemesi ve İngiliz izleyiciler için ve oratoryoların kompozisyonunu geliştirmek için sadece ara sıra çaba sarf etti (Lewis ve Fortune, 1975: 23).Haendel'in İngiliz oratoryolarındaki yaklaşımı temelde İncil'deki bir hikâyeyi anlatmaya hizmet etmekte ve eserleri, İtalyan meslektaşları gibi, esasen operaların yerine geçiyordu (Smither, 1979: 54).

İngiltere'de oratoryo 17. yüzyılda varlık gösterememiş, ancak 1732-1752 yılları arasındaki dönemde Alman besteci Georg Friederich Haendel'in İngilizce sözler üzerine yazdığı "*Israel in Egypt*", "*Judas Maccabaeus*", "*Joshua*"ve "*Solomon*" gibi düzeyli eserlerle doruktaki yerini almıştır. Müzik tarihçileri, onun "*Messiah*" adlı oratoryosunu, bir "**Baş eser**"olarak niteler (Sözer, 1986: 520). Haendel'in İngilizce olarak yazdığı bu oratoryolar, dini ve dindışı konuları içermektedir.

G. Friederich Haendel'in "*Theodora*" adlı yapıtı, dramatik bir oratoryodur. Hristiyan Theodora ve onun aşığı Romalı sevgilisi Didymus'u anlatır. Bu çalışma, bir tür trajik çalışmadır ve sonunda ölüm vardır. G. Friederich Haendel'in bir diğer yapıtı olan "*Israel in Egypt*" (İsrael Mısır'da) adlı oratoryosu; "*Exodus*" ve "*Psalms*" adlı eserlerden alınıp derlenmiştir. "Daily Post" adlı gazetede yayınlanan bilgiye göre eserin ilk sergilenmesi iyi bir itibar bırakmamıştır. Eserin 2. performansı kısaltılmış ve koro bölümleri artırılarak İtalyan arylarıyla desteklenmiştir (Sözer, 1986: 520).

Haendel ise çevresine; kendi oratoryoları arasında "*Theodora*"nın, yoğun duygusal anlatımıyla önde geldiğini söylerdi. Konularında Eski Ahit'ten ve Yunan tiyatrosu anlayışlarından etkilenen tiyatral bir kadro verdikleri Apocrypha kitaplarından olayları benimsiyordu. Handel'in oratoryolarının en ayırt edici ve sevilen özelliklerinden biri, hatırı sayılır canlılık ve çeşitlilik sergileyen korolarıdır.

Ünlü "*Hallelujah Korosu*" gibi, cömert dozlarda kontrpuan ile büyük ve güçlü akorların karışımları olarak tasarlandı. Bazıları uzun süredir devam eden madrigal ve motet gibi yazı geleneklerinden etkilenir ve çok seslilikteki karmaşık alıştırımlardır. Yine de diğerleri, basit ve hatta bazen unutulmaz armonilere karşı bir melodi sunar. Haendel'in bu oratoryo örneği, ülkede 18 ve 19. yüzyıllarda varlığını sürdüren belirgin bir İngiliz oratoryosu biçiminin kurulmasına yardımcı oldu (Stolba, 1998: 73).

G. Friederich Haendel'in bir diğer önemli yapıtı olan "*Messiah*" adlı oratoryo; batı müziğindeki koro çalışmaları içindeki en meşhur eserlerden biridir. İlk olarak Dublin' de daha sonra da Londra'da sergilenmiştir. Dini bir çalışmadır. G. Friederich Haendel'in bir diğer yapıtı olan "*Judas Maccabaeus*" oratoryosu; Prens William, Cumberland Dükü ve onun savaş anılarını anlatan bir eserdir. Savaş motifleri sıkça işlenmiştir (Sözer, 1986: 520). "*Messiah*" adlı eser "din" konulu, "*Judas Maccabaeus*" oratoryosu ise "trajedi" konuludur.

G. Friederich Haendel'in bir diğer yapıtı olan "*Solomon*" oratoryosu; akıllı ve zeki Kral Solomon'u anlatan, ilahi hikâyeler içeren, dini bir oratoryodur. İlk olarak 1749'da Londra'da sergilenmiştir. Bir diğer oratoryo bestecilerinden Henry Waldford Davies' in "*Evryman*" adlı eseri ve Michael Tippett'in "*A Child of Our Time*" (Çağımızın Çocuğu) adlı yapıtları başlıca oratoryolardandır (Sözer, 1986: 520). "*Solomon*" oratoryosu konusunu; Antik tarihteki, İbrani motiflerinden almıştır.

1800'lü yıllarda oratoryo, romantizmden ciddi ölçüde etkilenmiştir. İnsanlar sanatta; geçmişe olduğu kadar geleceğe de bakmaya başlamışlardır. 1800'lerin bazı müzik editörleri, müzikte radikal değişiklikler yaparak eski müziği daha çekici hale getirebileceklerine inanmışlardı (Paton, 2002: 54).

19. yüzyılın bazı İngiliz oratoryoları; Stainer'in "*The Crucifixion*", Elgar'ın "*The Dream of Gerontius*" ve "*The Kingdom*" udur. Michael Tippett'in "*A Child of Our Time*"(Çağımızın Çocuğu) adlı oratoryosu; laik/dini olmayan bir eserdir. Oratoryo 3 geleneksel bölümden oluşur. Çağdaş çalışmanın örneklerinden bir tanesidir.

3.1.5. En Önemli Türk Oratoryoları

Besteci	D-Ö Tarihi	Eser
Ahmet Adnan Saygun	1907-1991	Yunus Emre Oratoryosu
Sabahattin Kalender	1919-2012	Ateş ve İnanç

Nevit Kodallı	1925-2009	Atatürk Oratoryosu (Cahit Külebi'nin bir şiiri üzerine)
Ali Doğan Sinangil	1934-...	Mevlana
Fazıl Say	1970-...	Nazım Hikmet Oratoryosu

Batı tekniğiyle beste yapan bazı Türkmüziyenleri, oratoryo türünde bazı eserler verdiler. Bunlardan en önemlileri, Ahmet Adnan Saygun'un, metni Yunus Emre'nin şiirlerine dayanan "**Yunus Emre Oratoryosu**", Nevit Kodallı'nın, Cahit Külebi'nin uzun bir şiiri üzerine bestelediği "**Atatürk Oratoryosu**", Ali Doğan Sinangil'in "**Mevlana**" ve Fazıl Say'ın, "**Nazım Hikmet Oratoryosu**"dur. Atatürk Oratoryosu benzeri eserler, oratoryo türünün, dini konular dışına da taşıdığı göstermektedir (Meydança Laoruse Ansiklopedisi: 157).

"**Oratoryo türünde ülkemizde ilk eser**" Ahmet Adnan Saygun'un; "**Yunus Emre Oratoryosu**"dur. Saygun'a göre aslında oratoryo, bir başka şekilde İslam kültüründe de vardır. Ona göre "**Mevlid**" türü, İslami bir "**Oratoryo**" gibidir.

Saygun'un çoksesli müzik geleneklerine olan bağlılığı bilinmektedir. Saygun şöyle anlatıyor: "Oratoryo biliyorsunuz; Hristiyan diye düşünülen bir şeydir. Halbuki oratoryo, batıda yazıldığı tarihlerden çok önceki tarihlerde bizde mevcuttu; ama adı "Oratoryo" değildi. Mesela: Mevlid'di. Mevlid, esasında bir oratoryodur. Anlamıyla eğer müzikal bir bakımdan bir terim söylemek gerekirse; oratoryo diyebiliriz Mevlid için. Resitatifleriyle, korosuyla, arylarıyla, her şeyi ile bir oratoryodur" (Aracı, 2001: 114). Elbette ki besteci burada birebir benzerlikten bahsetmemektedir.

Doğum zamanı anlamına gelen "**Mevlid**"i tanımlayacak olursak; "Hz. Muhammed'in yaşamını doğumundan itibaren anlatan, "**Mevlidhan**"lar tarafından usulsüz olarak, müzikle seslendirilen, şiirsel bir eser" diyebiliriz. Mevlid (Arap.); "**Doğum zamanı**" demektir (Say, 2005: 469). Hazret-i Muhammed'in doğum tarihinden başlayarak yaşam öyküsünü anlatan, ender olarak ölümünü de konu edinen uzun, şiirsel eser anlamındadır. Müzikal bir üslupla, "Mevlidhan" lar tarafından, usulsüz olarak ve çalgı eşiksiz seslendirilir.

Bu tanım; Saygun'un neden oratoryo ile mevlid arasında ilişki kurduğunu daha net açıklayabilir. Çünkü ister dini olsun, ister din dışı olsun, oratoryonun amacı, herhangi bir konuyu müzikal yollarla anlatmaktır. Yunus Emre şiirlerinin oratoryo olarak bestelenmesi, Anadolu'nun doğu ile batı arasındaki köprü görünümünü pekiştirmiştir. Saygun, oratoryonun konusunda tasavvufu kullanarak, uluslararası sanat ortamlarında Yunus Emre'yi ve şiirini tanıtmıştır.

Yunus Emre'nin şiirleri, tasavvuf düşüncesiyle işlenmiştir. Bu şiirler Anadolu halkının içinde dilden dile dolaşmakta, ilahileri çeşitli şekillerde söylenmektedir. Saygun "**Yunus Emre Oratoryosu**"nu, Anadolu'nun her alandaki olağanüstü kültürel birikimini, Batı'nın müzikal teknikleri ve değerleriyle birlikte yoğurarak bestelemiştir. Ahmet Adnan Saygun; dini düşüncesini ifade edebilmek için bu büyük bir form olan "**oratoryo**" türünü tercih etmiştir. Ayrıca bu eser ile iki farklı kültürün; evrensel sanat ortamında ilk kez sorunsuz bir şekilde birleşebileceğini de göstermiştir.

Avrupa ülkelerinden bazıları olan İtalya, Almanya, İngiltere, Fransa ile Türkiye'deki önemli oratoryoları, bestecileri ve eserlerini irdelemiş olduk. Ayrıca ülkemizde bugün; MEB (Milli Eğitim Bakanlığı)'e bağlı Okullardaki; Müzik, Türkçe ve Edebiyat öğretmenleri tarafından, anma ve kutlama etkinlikleri kapsamında, form olarak oratoryo türü gibi olmasa da "**oratoryo**" adında bazı

çalışmalar kullanılmaktadır. Yarı dini ya da din dışı konuları içeren bu çalışmalardan bazıları; *“İstanbul’un Fethi”*ni, *“İstiklal Savaşı”*nı, *“Çanakkale Destanı”*nı, *“Mehmet Akif Ersoy’un Hayatı”* ni konu almaktadır. Bu çalışmalardan bazıları, oratoryo türü olarak hazırlanıp sunulmaktadır.

4. SONUÇLAR

Oratoryo; orkestra, koro ve solo için yazılan, opera gibi içerisinde “oyun” ögesi bulunmayan, çoğunlukla *“din”* konulu ancak *“yarı dini”* ve *“dindışı”* konularda da örneklerinin bulunduğu bir müzik türüdür. Daha çok korolar rol alır, dramatik ve destansı tavırlar gösterir. Bu terim; Latince: *“Orare”* (dua etmek), sözcüğünden türemektedir. Eserlerin çoğunlukla; *“dua”* yani *“din”* amaçlı bestelendiği söylenilebilir.

Tekseslilikten çoksesliliğe geçiş olan Romanesk Dönemde Oratoryonun; modal yapıdan tonal yapıya geçtiği, çoksesliliğin ilkel hali olarak tanımlanan Organum Döneminde ise; ana ezgiye, ilkel bir kontrpuan yöntemiyle ikinci bir sesin katılmasıyla gelişkin bir kimlik kazandığını söylemek mümkündür.

Orta Çağa hakim olan dini inanışların ve ibadetlerin yağunluğu, önemli ölçüde dikkat çekmektedir. Hem kilisenin hem de toplumun içinde bulunduğu ahlaki ölçülerin oldukça tutucu olması, kilisenin koyduğu dini kurallar anlamında çok önemliydi. Bu nedenle Oratorium’larda, dinsel dramların sergilenmesi gerekliydi ki halktan insanların aşırı gezme ve eğlence gibi kötü alışkanlıklara sapsması engellenebilinsin!

Orta Çağ’da konusu ahlak olan *“dinsel dramlar”* oratoryonun en eski şeklidir. Orta Çağ’da kilise korolarının tek sesli ilahiler seslendirmesi ile yalnız bir melodi çizgisinde olan oratoryo, konularını İncil ya da Tevrat’tan alan metinlerin büyük ölçüde doğaçlama çalınıp söylenmesiydi. 1563’lü yıllarda kiliselerde gerçekleşen düzenli ayinlerde seslendirilmesi üzere, Anomuccia, Palestrina ve Soto da Langa gibi bestecilerden sonra, Felice Anerio’dan *“Laudi Spirituali”*ler bestelemeleri istendi. *“Laudi Sipirituali”*; oratoryo türünün ilk adıdır.

Oratoyo; 16. yüzyılın ikinci yarısında Roma’da dinsel bir müzik türü olarak ortaya çıkmıştır. *Hildegard Von Bingen*’in *“Ordo Virtutum”* adlı oratoryosu; bestelenen *“ilk oratoryo”* dur. Din (kutsal) konuludur ve erdemliği anlatan bir temaya sahiptir. Patrik, papaz ve peygamber; bu oratoryonun konusu içinde yer alırlar. Güzel erdemler, iyi-kötü ruhlar ile mutlu-mutsuz ruhlar arasında geçen bir konuya sahiptir.

Tarihte *“sunulan ilk oratoryo”* Roma’daki Oratoria della Vallicella Klisesi’nde; *“La Rappresentazione di Anima et di Corpo”*(Ruh ve Bedenin Temsili)’dur. Emilio de Cavaileri tarafından yazılan bu yapıt, Şubat 1600’de sunulmuştur. *“Oratoryonun babası”* ünvanı ise; eski Ahit’e dayanan ve 16 oratoryo yazan İtalyan besteci Giacomo Carissimi’ye verilir. Carissimi bu türü; hem sanatsal olarak kurmuş hem de bu gün algıladığımız karakteri, *“dramatik koro çalışmaları”* olarak adlandırmıştır. Oratoryo, 18. yüzyıla kadar İtalya’da oldukça popüler kalmıştır.

17. yüzyıl ortalarında kutsal sözler üzerine bestelenen ve *“törenselleşmiş dua”* amacının dışındaki kısa oratoryoları, 18. yüzyılda görkemli oratoryoların aldığını ve bu dönem oratoryolarında, çift koro ve

orkestranın kullanımıyla eserlerin olgun bir biçime girdiğini söyleyebiliriz. Daha sonra Viyana’ da gelişimini sürdürerek, form olarak ta olgunlaşma göstermiştir. Cavalieri ve Caldara’ nın oratoryoları bu dönemin en önemli oratoryolarıdır ve Almanya’daki Hristiyanlığın yıldönümünün kutlaması olarak; “*din*” konulur. Bu dönem oratoryoları, form açısından gelişerek olgun bir biçim göstermektedir.

Oratoryo İtalya’da doğmuş ve gelişmiştir. Daha sonra Viyana’ da gelişimini sürdürerek form olarak ta olgunlaşma göstermiştir. Cavalieri ve Caldara’ nın oratoryoları bu dönemin en önemli oratoryolarıdır ve Almanya’daki Hristiyanlığın yıldönümünün kutlaması olarak; din konulu olduğu dikkat çekmektedir. Oratoryo; 17. yüzyılda popülerlik kazanmıştır. 17. yüzyılın başlarında, bu form henüz yeni olduğundan, Hristiyan takviminde “*Lent*” i gözlemleyenler için müzikal toplantı sağladı. Kilise, Lent sırasında opera gösterilerini yasakladı ve oratoryolar, uygulanabilir seçeneklerden biri haline geldi. Bu dönem oratoryoları, form açısından gelişerek olgun bir biçim göstermektedir. Oratoryolar zamanla ilk okudukları (seslendirildikleri) salonun adıyla anılmaya başlanmıştır.

Carissimi’nin 17. yüzyıl ortalarında kutsal sözler üzerine bestelediği 15-20 dakika süren kısa oratoryoları, “*törensel dua*” amacını aşmış bulunan, gelişmiş müzik eserleriydi. Ancak onlar; 18. yüzyılın ortalarına doğru Haendel’in yazdığı görkemli oratoryoların yanında henüz birer deneme özelliğindedir. Daha sonra Carissimi, sahne temsilini kaldırmış ve yerine bir “anlatıcı” koymuştur. Bu müzik çeşidini gelişkin biçimine eriştiren, “*Messiah*” ve “*İsrael in Egypt*” adlı oratoryolarıyla, Haendel olmuştur.

17. yüzyılın sonları ve 18.yüzyılın başlarında oratoryo besteleyen Viyana’lı bestecilerin önde gelenleri, Antonio Draghi, Johann Joseph Fux ve Antonio Caldara’ydı. Bu dönemin oratoryolarında çift koro ve orkestranın kullanımıyla eserler, form açısından olgun bir biçim sergiliyordu. Bir diğer oratoryo bestecisi Emilio de’ Cavalieri’nin “*La Rappresentazione di Anima, et di Corpo*”adlı yapıtı başlıca oratoryolardandır. Antonio Caldara’nın “*La Conversione di Clodoveo re di Francia*” adlı oratoryosu; Almanya’daki hristiyanlığın yüzyıllık yıl dönümünü kutlayan bir eserdir. Bir anlamda dini bir temaya sahiptir.

Oratoryo, İtalyan şehirlerinde, özellikle “*Lent dönemi*” nde, operanın yerine geçmeye başladı. Opera; tövbe sezonu için fazla gösterişli; oratoryoların dini konusu ise daha uygun görünüyordu. Ancak izleyiciler yine de operaya benzer müzik tarzlarına sahip bir performansa katılmaktan keyif alabilirlerdi. Giacomo Carissimi, türün karakteristik özelliklerini oluşturmaya yardımcı olan Roma’daki oratoryoların önemli erken bestecisidir. Opera gibi oratoryolar da anlatım; arylar ve koroların bir karışımına dayanıyordu ve genellikle olayları ve aryaları anlatmak için ve İncil hikâyelerinin özellikle önemli kısımlarını vurgulamak için kullanılıyordu.

Opera, 17. ve 18. yüzyılların sonlarında gelişmeye devam ederken bu gelişme, oratoryo için de geçerliydi. Oratoryo, İtalya’da popüler iken Fransa’ya yayıldıkça, Fransız operasından geliştirilen stilleri de kullandılar. 17. yüzyılın sonlarına doğru, Orta Avrupa’nın Almanca konuşulan bölgeleri, Kutsal Hafta ve Paskalya’nın yanı sıra Noel ve diğer dini bayramlarda, uzun süredir devam eden dini oyunlar sunma geleneklerine, oratoryoyu ekliyorlardı

Claude Delvincourt'un "*Lucifer*" adlı oratoryosu, Fransa'da ise Mondonville'nin Fransız oratoryoları, "*Les Israelites á la Montagne d'Horeb*", "*Les Fureurs de Saul*" ve "*Les Titans*", başlıca yapıtlarıdır. Arthur Honegger'in "*Le Roi David*" (Kral Davud) oratoryosu; "*klasik dramatik bir ilahi*"dir.

Oratoryoyu Hamburg'a 1715 yılında, Mattheson soktu. O, "*İncil ile ilgili Bestelenen Otuziki Oratoryo*"sunda, "*Haendel ve Çileleri*" ile "*Noel Oratoryosu*" (Kır Kantatları Dizisi) gibi ölümsüz şaheserleri olan Johann Sebastian Bach'tan ilham aldı. Avusturyalı besteci Haydn ise, konusunu Milton'un "*Tekvin*" ve "*Kayıp Cenneti*"'nden alan "*Die Schöpfung*" (Yaratılış), ardından da "*Die Jahreszeiten*" (Mevsimler)'i yazdı.

Haendel, dönemin en önemli ve gösterişli oratoryolarını yazan ve bu türü en gelişmiş biçime getiren bestecidir. İngiltere'de oratoryo 17. yüzyılda varlık gösterememiş, ancak 1732-1752 yılları arasındaki dönemde Alman besteci Georg Friederich Haendel'in İngilizce sözler üzerine yazdığı "*İsrael in Egypt*", "*Judas Maccabaeus*", "*Joshua*" ve "*Solomon*" gibi düzeyli eserlerle doruktaki yerini almıştır. Müzik tarihçileri, Onun "*Messiah*" adlı oratoryosunu, bir "*Baş eser*" olarak niteler. Haendel ise çevresine; kendi oratoryoları arasında "*Theodora*"nın, yoğun duygusal anlatımıyla önde geldiğini söylerdi. Haendel'in İngilizce olarak yazdığı bu oratoryolar, dini ve dindışı konuları içermektedir.

G. Friederich Haendel'in "*Theodora*" adlı yapıtı, dramatik bir oratoryodur. Hristiyan Theodora ve onun aşığı Romalı sevgilisi Didymus'u anlatır. Bu çalışma, bir tür trajik çalışmadır ve sonunda ölüm vardır. G. Friederich Haendel'in bir diğer yapıtı olan "*İsrael in Egypt*" (İsrael Mısır'da) adlı oratoryosu; "*Exodus*" ve "*Psalm*" adlı eserlerden alınıp derlenmiştir. Konularında Eski Ahit'ten ve Yunan tiyatrosu anlayışlarından etkilenen tiyatral bir kadro verdikleri Apocrypha kitaplarından olayları benimsiyordu. Handel'in oratoryolarının en ayırt edici ve sevilen özelliklerinden biri, hatırı sayılır canlılık ve çeşitlilik sergileyen korolarıdır.

G. Friederich Haendel'in bir diğer önemli yapıtı olan "*Messiah*" adlı oratoryo; batı müziğindeki koro çalışmaları içindeki en meşhur eserlerinden biridir. Haendel'in bir diğer yapıtı da, "*Judas Maccabaeus*" oratoryosudur. "*Messiah*" adlı eser "*din*" konulu, "*Judas Maccabaeus*" oratoryosu ise "*trajedi*" konuludur. G. Friederich Haendel'in bir diğer yapıtı olan "*Solomon*" oratoryosu; akıllı ve zeki Kral Solomon'u anlatan, ilahi hikâyeler içeren, dini bir oratoryodur. "*Solomon*" oratoryosu konusunu; Antik tarihteki, İbrani motiflerinden almıştır.

1800'lü yıllarda oratoryo, romantizmden ciddi ölçüde etkilenmiştir. İnsanlar sanatta; geçmişe olduğu kadar geleceğe de bakmaya başlamışlardır. 1800'lerin bazı müzik editörleri, müzikte radikal değişiklikler yaparak eski müziği daha çekici hale getirebileceklerine inanmışlardı. Henry Walford Davies' in "*Evryman*" adlı eseri ve Michael Tippett'in "*A Child of Our Time*" (Çağımızın Çocuğu) adlı yapıtları önemli oratoryolardandır.

Felix Mendelssohn, Romantik dönemin önemli bestecilerindendir. Onun oratoryolarının başarısı, kullandığı koral tekniğinden kaynaklanır. Stilinde, esas olarak Haendel tekniğini hatırlatıcı unsurlarla birlikte, romantik öğeler de bulunur. Enstrümantasyonda çok becerikli ve form anlayışı çok üstündür. Belli başlı eserlerinden "*Lobgesang*" (Dua şarkısı) ise bir senfoni-kantat tarzındadır. "*Elijah*", Mendelssohn'un en büyük oratoryosudur. Mendelssohn'un enstrümantasyonda ve form

anlayışında da çok üstün olduğu ve eserlerinin “çağın başeserleri” sayılmasının çok önemli olduğu anlatılmaktadır. Yine Romantik dönemde Schumann, bu türün önemli yapıtlarını vermiştir.

A. Robert Schumann’ın “*Das Paradies und die Peri*”(Cennet ve Huri), “*Der Rose Pilgerfahrt*”, “*Szenen aus Goethe’s Faust*”(Goethe’nin Faust adlı Sahneleri) adlı oratoryolar önemli oratoryolardandır. Schumann’ın “*Das Paradies und die Peri*” adlı oratoryosu; din dışı bir oratoryodur. Johannes Brahms’ın “*Schicksals Lied*” (Kader Şarkısı) adlı yapıtı da diğer önemli oratoryolardandır.

19. yüzyılda, bu formda sanatsal yaratıcılığın zirvesini oluşturan oratoryo Mendelssohn’un; “*St. Paul*”ve “*Elijah*”adlı oratoryoları olmuştur. 19. yüzyılda oratoryo, opera tarafından gölgelenmesine ve koral müziğin yaygınlığını kaybetmesine rağmen bu alanlarda yine de bazı gelişmeler görülebilmektedir. 19. yüzyılın belli başlı oratoryolarından biri de Beethoven’in “*Christus am Ölberg*”(Zeytin Dağında İsa)’idir.

19. yüzyılın bazı İngiliz oratoryoları; Stainer’in “*The Crucifixion*”, Elgar’ın “*The Dream of Gerontius*”ve “*The Kingdom*”udur. Michael Tippett’in “*A Child of Our Time*”(Çağımızın Çocuğu) adlı oratoryosu; laik/dini olmayan bir eserdir. Bu oratoryo 3 geleneksel bölümden oluşur. Çağdaş çalışmanın örneklerinden bir tanesidir.

F. Liszt’in “*Christus*”, L. Van Beethoven’ın “*Christus am Ölberge*”(İsa/Mesih Zeytin Dağında) adlı eserleri, klasik dönemin en önemli oratoryolarındandır. Bu dönemin önemli bestecisi olan Franz Liszt’in “*Christus*”adlı oratoryosu; İsa’nın doğumundan başlayıp ölümüne (tekrar doğması) kadar olan süreci kapsayan dini bir çalışmadır. L. Van Beethoven’ın “*Christus am Ölberge*” (İsa/Mesih Zeytin Dağında) adlı yapıtı, İsa’nın sıkıntılarını portreleyen bir oratoryodur. Bu çalışma dini olmaktan ziyade daha çok dramatik bir yapıya sahiptir. İsa’nın hümanistlik kişiliğini anlatır. İsa’nın, reinkarnasyon’dan ziyade kendi kararı/kaderine vurgu yapmaktadır.

19. yüzyılda konusu hem dini hem de dindışı olan oratoryolar görmektediriz. Liszt’in “*The Legend of St. Elizabeth*” i, Wagner tarzı “*leitmotiv*” leri taşıyan bir konçerto-oratoryosudur. Yine Liszt’in “*Christus*” u önemli bir eserdir. Klasik dönem oratoryo bestecileri arasında önemli olan bir diğer besteci: Haydn’dır ve daha çok 18.yüzyıl sonlarında oratoryo yazmıştır. En önemli oratoryosu “*Yaratılış*”, Milton’ın “*Paradise Lost*”adlı eserinin bir uyarlaması üzerine yazan Haydn’ın son oratoryosu; “*The Seasons*”(Mevsimler), çok az dini (yarı dini) konuları kapsayan, bir nevi din dışı oratoryodur.

Klasik dönemde din dışı oratoryo’ya örnek olarak Haydn’ın “*Die Schöpfung*”(Yaratılış) ve “*Die Jahreszeiten*”(Mevsimler), adlı yapıtları gösterilebilir. Modern oratoryo’nun ilk büyük temsilcisi ise Franz Liszt’dir. Joseph Haydn’ın “*Die Schöpfung*”(Yaratılış) adlı yapıtı, dini bir oratoryodur. Dünyanın var oluşunu anlatır. İbranilerin, dünyanın Tevrat’taki tarif edilen yaratılışını kutlar. Joseph Haydn’ın bir diğer yapıtı olan “*Die Jahreszeiten*” (Mevsimler) ise; tarih, güç, zorlama ve müziksel bölümlerden oluşmaktadır. Dini motifleri de içinde barındırır.

19. yüzyılda oratoryonun, opera tarafından gölgelenmesine ve koral müziğin yaygınlığını yitirmesine rağmen bu alanda yine bazı gelişmelerin izlendiği görülmektedir. Modern Oratoryonun, İsa (Mesih)’nın doğumundan ölümüne kadar olan süreci kapsayan konuları içerdiği, dini olmaktan

çok dramatik özellikte olan ancak tümüyle dinsel içerikli olmayan oratoryoların da bestelendiği görülmektedir. Ayrıca, Alman oratoryolarında koronun büyük yer tutmasına karşılık, İtalyan oratoryolarında koronun ikinci planda kaldığı ve Romantik Dönem bestecilerinin yazdıkları oratoryoların, çağının şaheserleri olarak nitelendirildiği, Klasik Dönemde konusu din dışı olarak ilk oratoryo örneklerinin bestelenmeye başlandığı, ancak bazı oratoryoların konusunun yine patrik, papaz ve peygamber konulu olduğu görülmüştür.

Oratoryo, ülkemizde birçok farklı konuyu ele almaktadır ancak ilk ortaya çıkışının nedeni, “**din**” dir. Dilimize Fransızca söylenişle girmiştir. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte ülkemize girerek evrensel bir değer kazanmıştır. “**Cumhuriyet tarihinin ilk Oratoryosu**” olan “**Yunus Emre Oratoryosu**”, Atatürk ile başlayan Müzik Devrimi’nin önemli bir simgesidir. Saygun “**Yunus Emre Oratoryosu**” nu, Anadolu’nun her alandaki olağanüstü kültürel birikimini, Batı’nın müzikal teknikleri ve değerleriyle birlikte yoğurarak bestelenmiştir. Ahmet Adnan Saygun; dini düşüncesini ifade edebilmek için bu büyük bir form olan oratoryo türünü tercih etmiştir. Yunus Emre’nin şiirleri tasavvuf düşüncesiyle işlenmiştir. Anadolu halkının içinde şiirleri dilden dile dolaşmakta, ilahileri çeşitli şekillerde söylenmektedir. Bu noktada Saygun’un neden “**Oratoryo**” formunu tercih ettiğini anlayabiliriz.

Ülkemiz oratoryolarından bazıları; Nevit Kodallı’nın, Cahit Külebi’nin uzun bir şiiri üzerine bestelediği “**Atatürk Oratoryosu**”, Ali Doğan Sinangil’in “**Mevlana**” ve Fazıl Say’ın, “**Nazım Hikmet Oratoryosu**”dur. Adnan Saygun’un “**Yunus Emre**” ve Ali Doğan Sinangil’in “**Mevlana**” adlı oratoryoları bu türde evrenselleşerek, bir anlamda “**mesnevi**” tarzda girmişlerdir. Nevit Kodallı’nın “**Atatürk Oratoryosu**”, oratoryo türünün, dini konular dışına da taşıdığını göstermektedir.

Ayrıca ülkemizde bugün; MEB (Milli Eğitim Bakanlığı)’ e bağlı Okullardaki; Müzik, Türkçe ve Edebiyat öğretmenleri tarafından, anma ve kutlama etkinlikleri kapsamında; “**oratoryo**” adında bazı çalışmalar kullanılmaktadır. Yarı dini ya da din dışı konuları içeren bu çalışmalardan bazıları; “**İstanbul’un Fethi**”ni, “**İstiklal Savaşı**”nı, “**Çanakkale Destanı**”nı, “**Mehmet Akif Ersoy’un Hayatı**” nı konu almaktadır. Bu çalışmalardan bazıları, oratoryo türü olarak hazırlanıp sunulmaktadır.

KAYNAKÇA

- Balcı, A. (2005). *Sosyal Bilimlerde Araştırma, Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Boran, İ. (2007). *Kültürel Tarih Işığında Çoksesli Batı Müziği*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Çağlaroğlu, T. (2005). *Köprü Dergisi*. Sivil Toplum, İletişim. Bahar, 90(65).
- Çelebioğlu, E. (1986). *Tarihsel Açından Evrensel Müziğe Giriş*. İstanbul. Akademik Kitap Serisi: 42.
- Çerezcioğlu, B, A. (2015). *Tarihsel Müzikoloji Üzerine Yeniden Düşünmek*. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi.(8)41.
- Denis, Arnold. (1986). *The Oratorio in Venice*. London: Royal Musical Association.
- Gedik, A, C. (2014). Marksizm’in Doğa Bilimlerinden Kopuşunu Müzik Bilimleri Tarihi Üzerinden Düşünmek. *Marksizm Bilime Yabancı mı*. (ed: A. Dizdar). İstanbul: Yazılama Yayınları.

- In Encyclopedia Britannica Retrieved. (2009).
- In The Grove Concise Dictionary of Music. (2009). Edited by Stanley Sadie, Macmillan Press Ltd.
- İlyasoğlu, E. (1994). *Zaman İçinde Müzik*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kodallı, N. (2014). *İstanbul Devlet Opera ve Balesi, Cumhuriyet Konseri Program Kitapçığı*. Atatürk Oratoryosu.
- Lewis, A. ve Fortune, N. (1975). *Opera and Church Music*. London: Oxford University Press.
- Meydanca Larouse Ansiklopedisi. (C.5).
- Özmen, O. (2016). *Ahmed Adnan Saygun'un Yunus Emre Oratoryosu Üzerine Bir İrdeleme*. Sahne ve Müzik Eğitim-Araştırma e-Dergisi. (3)3-4.
- Paton, G, J. (2002). *Italian Songs and Arias*. USA: Alfred Publishing Co. Inc. Yamashita/Westlight.
- Price, C. (1993). *Music Society and the Early Baroque Era*. Englewood Cliffs.
- Say, A. (1985). *Müzik Ansiklopedisi*. (C.4). Ankara: Başkent Basımevi.
- Say, A. (2002). *Müzik Sözlüğü*. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Say, A. (2012). *Müzik Sözlüğü*. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Say, A. (1995). *Müzik Tarihi*. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Say, A. (2010). *Müzik Tarihi*. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Schulenberg, D. (2001). *Music of the Baroque*. New York: Oxford University Press.
- Howard E. Smither ve E, H. (1979). *A History of the Oratorios*. ABD: University of North Carolina Pres.
- Stolba, K, M. (1998). *The Development of Western Music: A History*. Boston: McGraw Hill.
- Türkçe Sözlük. (1988). TDK.
- Yurga, C. (2005). *Dünya Coğrafyasında Uluslararası Sanat Müziği*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2003). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.

İnternet Kaynakları

- Oratoryo ne demek, [<http://nedir.ileilgili.org/oratoryo-nedirnedemek-ileilgili-bilgiler.html>], (Erişim tarihi: 05.01.2017).
- Romanesk Dönem, [https://tr.wikipedia.org/wiki/Romanesk_sanat], (Erişim tarihi: 02.01.2017).
- Lent dönemi, [<tr.m.wikipedia.org>], (Erişim tarihi: 07.09.2020).
- Lutheran, [<tr.qwe.wiki>], (Erişim tarihi: 08.09.2020).